

FIGURINA JAHAAČA IZ NARODNOG MUZEJA U BEOGRADU

U Narodnom muzeju u Beogradu pod inv. br. 7085 nalazi se među ostalim preistoriskim predmetima statueta jednog stilizovanog jahača od bronzе, nađena u Kladovu kao pojedinačan nalaz¹⁾. Glava ovog jahača je jajasta i stilizovana i na njoj se izdvajaju oči u obliku plastičnih tačaka. Obrve su nagoveštene, nos je dugačak i izbačen, a usta su naglašena. Vrat mu je kratak, desna ruka je izdužena i podignuta, a leva odbijena. Noge u jahačem položaju su stilizovane i uprošćene, a stopala nedostaju. Jahaču je naglašen falos, a gornji deo tela mu je pokriven krljuštima koje na rukama dopiru do lakata a na gornjem delu tela prelaze bedra. Figurina je zajedno sa podignutom rukom visoka 7,9 sm. i datirana je u Laten²⁾ (slika br. 1).

Na ovom mestu bismo pokušali da damo neka objašnjenja o ovoj figurini na osnovu izvesnih karakterističnih elemenata koji se mogu na njoj uočiti. To su: jahaći stav, stilizacija glave, itifaličnost i telo pokriveno krljuštima.

Ako pretpostavimo da jahaći stav najverovatnije označava pripadnika jednog konjaničkog naroda, ne upuštajući se u druge mogućnosti objašnjenja, trebalo bi da se više zadržimo na stilizaciji glave, jer bi ona mogla, možda, da ukaže na izvor postanka. Na prvi pogled ona se ne razlikuje mnogo od drugih sličnih radova primitivnih plemena i vrlo verovatno je proistekla iz neke susedne radionice jednog od ovih plemena. Ona ima sličnosti s ilirskim nalazima, naročito sa čilbarskim perlama iz Novog Pazara i Kompolja, a dugmetaste oči se javljaju i na reljefima s japodskih urni³⁾. Međutim, jajasta glava koja se približava trouglu, stilski najviše

Slika 1. Figurina konjanika iz Narodnog Muzeja u Beogradu po D. Garašaninu, *Katalog metala*, Preistorija I, Beograd 1954, T. L.

¹⁾ Garašani D., *Katalog metala*, Preistorija I, Beograd 1954, str. 80. Tabla 1.

²⁾ Ibidem, str. 80.; Grbić M., *Keltska umetnost*. Umetnički pregled, 1939 str.178.

³⁾ Bižić-Dreksler R., *Istraživanje nekropole preistorijskih Japoda u Kompolju*, Arheološki radovi i rasprave I, Zagreb 1959, Tabla V; Mano-Zisi Dj. — Popović Lj., *Iliri i Grci*, Katalog izložbe, Beograd 1959, tabla X; Sergejevski D., *Japodske urne*, Glasnik Zemaljskog Muzeja u Sarajevu 1949—50, Table I—VI.

odgovara keltskoj umetnosti i, mada se na stepenu instinktivnog primitivizma, na kome se nalazi i ova figura, sve likovne predstave na izvestan način jedna drugoj približavaju ma koliko bile udaljene geografski⁴⁾, ako bismo tražili objašnjenje na osnovu stilizacije glave, najviše bismo imali razloga da tražimo paralele u Kelta.

Itifaličnost figurine upotpunjava mišljenje da je reč o jednom varvarskom delu poniklom izvan sfera helenske tradicije. Konjanik iz Kladova predstavlja jednu od mnogobrojnih muških figurina koje su imale niz atributa kao što su šlem, oklop i muzički instrumenti, ili su bile izrađene u adorantskom položaju s rukama uzdignutim naviše⁵⁾. Mišljenje da su ove figure naslede više vekova i da predstavljaju simvole plodnosti⁶⁾, nije prihvaćeno i, mada su one bile raširene naročito u naroda kod kojih je poštovan kult Velike boginje plodnosti, ostalo je tvrđenje da su to predmeti posвете ili obični profilaktički amuleti ili talismani⁷⁾.

Telo, pokriveno krljuštima koje označavaju gornje odelo jahačevu, možda je najkarakterističniji elemenat za objašnjenje njegove narodnosti. Ujednačena ornamentika mogla bi da indicira nabore odelu, ali je mnogo verovatnija pretpostavka da je u pitanju oklop od krljušti koji odgovara generalno jednoj vrsti rimskog oklopa (*lorica squamata*). Poprečni zarezi govore upravo u prilog tome, i može se reći da je primitivni umetnik uspeo da prikaže oklop dosta ubedljivo. Na jahaču se jasno vidi kako ljske prekrivaju jedna drugu u obliku crepa. Ovaj oklop od metalnih pločica koje prekrivaju jedna drugu upotrebljavali su mnogi istočni narodi, dok se i u rimskoj vojsci pojavljuje dosta rano, ali u masovnu upotrebu ulazi tek sredinom II veka n. e.⁸⁾. Ovaj oklop je bio izrađivan od gvozdenih ili bronzanih pločica, na donjoj strani polukružnih koje su bile katkad pozlaćene. Ušivane su bile na platnenu ili kožnu podlogu kroz tri rupice, probušene na gornjem delu svake ploče dok se četvrta nalazila sa strane i sprečavala bočno izdizanje svake ploče⁹⁾. Naročita vrsta ovog oklopa, koja je pored metalnog bila raširena u Južnoj Rusiji kod Skita i Sarmata, bila je od koštanih pločica, prošivenih konjskim žilama. Pločice su bile naslagane u obliku perja na platnu¹⁰⁾ a ličile su na ljušturu zmaja ili zelenu jelovu šišarku¹¹⁾. Smatramo kao očigledno da jahač ima baš ovaj oklop što će biti od presudne važnosti.

Mogućnost da su Kelti tvorci ovog spomenika već je izrečena¹²⁾ i ne mogu se negirati zajedničke stilske crte ove glave i ljudskih masaka

⁴⁾ Deonna W., *L'art de la Grèce archaïque*, Revue Archéologique 1937, 2 str. 8—9.

⁵⁾ Pittioni R., „Keltische“ Bronze-Figuren, Wiener präh. Zeit. 1931 str. 54

⁶⁾ Joffroy R., *L'oppidum de Vix*, Paris 1960, str. 55.

⁷⁾ Hoernes M., *Urgeschichte der bildenden Kunst in Europa*, Wien 1925, str. 54.

⁸⁾ Hoffiler V., *Oprema rimskog vojnika*, Vjesnik Hrvatskog Arheološkog društva 1910—11, str. 26.

⁹⁾ Ebert M., *Reallexikon der Vorgeschichte* XIII, str. 66; Daremberg C.—Saglio E., *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*, s. v. cataphracta.

¹⁰⁾ Amm. Marcellin XVII, 12.

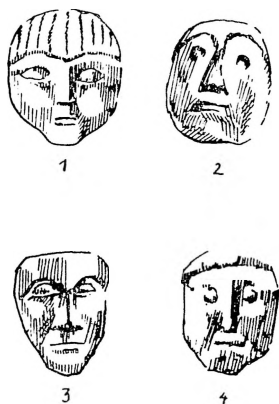
¹¹⁾ Pausanias I, 21,8.

¹²⁾ Garašanin M., *Skulptura troglava iz Vačana kod Bribira*, Starinar 1961, str. 72, napomena 77.

koje su služile kao ukras na keltskim fibulama i nakitu (slika br. 2). Štaviše, u nedostatku paralela od metala iz naše zemlje, mogli bi poslužiti primeri kamene keltske plastike kao upoređenje¹³). Trouglasta jajasta glava, obrazi sa ispupčenim jagodicama, pravi nos, kružne arkade iznad očiju, okrugle i ispupčene oči, to su upravo elementi kojima je R. Lantier okarakterisao lice u keltskoj skulpturi¹⁴), a oni se sreću i na našem primeru.

Male bronzane figurine koje su služile kao profilaktički amuleti takođe su česte u keltskoj umetnosti i mogu se datirati na kraj Halštata i početak Latena. Većina su muškarci i rasprostranjene su ne samo u oblastima današnje Francuske nego i u Južnoj Nemačkoj i Čehoslovačkoj¹⁵) (slika 3). I ovde bi se pored itifaličnosti mogle istaći neke ne toliko upadljive sličnosti u stavu i položaju ruka. Ipak treba istaći da se slični visuljci, nezavisni od keltske umetnosti, javljaju sa sličnim analogijama u Italiji, na Kavkazu (slika 3) i drugim mestima, a nastali su u domaćim radionicama po ugledima industrijskih modela klasičnih zemalja¹⁶).

Oklopi u Kelta se mestimično pominju i verovatno vode poreklo od sličnih oklopa iz Bronzanog doba¹⁷). Materijalni dokazi su retki¹⁸), dok se keltski oklop više puta pominje kod antičkih pisaca¹⁹). Najčešći su likovni izvori i pored više skulptura iz Galije kao što su ratnici iz Vašera ili Grezana, oklopi se javljaju na tropeumima sa keltskim oružjem, kako na zapadu tako i na istoku²⁰). Međutim, svi ovi izvori govore samo o dve vrste oklopa: kovanom iz jednog dela i karičastom koji je sličan rimskom oklopu (*lorica hamata*), a nigde se ne pojavljuje oklop sa krljuštima. Ako bismo pretpostavili da je negde došla do izražaja umetnička nevestina prikazivanja, treba istaći da keltski oklop ni po obliku ne odgovara oklopu konjanika iz Kladova. On ima oblik cilindra koji dopire do bedara i na gornjem delu ima proreze za ruke.

Slika 2. Glave i maske sa keltskih ukrasnih metalnih predmeta (po J. Filipu, *Keltové ve střední Evropě* Praha, 1956. 1. Horovický (Podborani, čechy) T. VI, 2. Oberwittighausen (Tauberbischofsheim, Baden) T. III, 13. 3. Malomerice, Brno T. LXXVIII, 1. 4. Stare Hradisko (Prosejov, Morava) T. CXXV, 12.

¹³) Ibidem 71—72.

¹⁴) Varagnac A., *L'art gaulois*, Paris 1956, str. 77.

¹⁵) Déchelette J., *Manuel d'archéologie*, II, 3, Paris 1914, str. 1300—04.

¹⁶) Ibidem, str. 1304—05; Hoernes M., op. cit. slike na str. 53, II.

¹⁷) Déchelette J., op. cit. II, 1, str. 234.

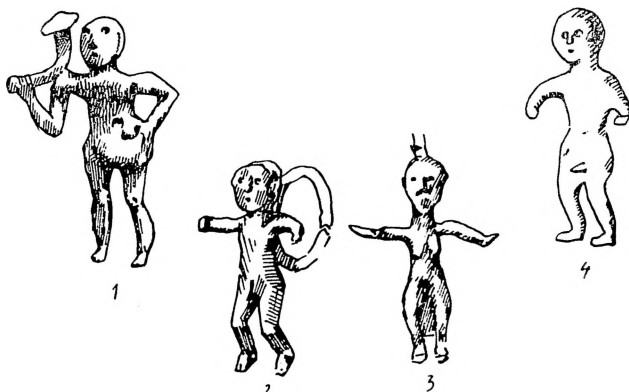
¹⁸) Jedini poznati nalaz keltskog karičastog oklopa načinjen je u Tiefenau-u kod Berna (Déchelette J., op. cit. II, 3, str. 1155; Couissin P., *Les armes gauloises*, RA, 1927, 2, str. 59).

¹⁹) Diodor V, 30; Varron, *De lingua Latina* V, 24.

²⁰) Daremberg—Saglio, s. v. tropeum.

Prednji i zadnji deo sastavljen je na gornjem delu širokim naramenjačama²¹⁾.

Čini nam se prema svemu tome da se objašnjenje konjanika kao Kelta mora primiti sa rezervom. Istina je da glava podseća na Kelte, ali je to primitivan rad gde se mogla dogoditi nenamerna sličnost kod umetnika koji su raspolagali istom količinom umetničkog znanja i

Slika 3. Profilaktičke figurine s kraja Halštata i početka Latena: 1. Hradište u Stradonic, Beroun (J. Filip, *Keltové ve střední Evropě* T. CXXV, 7. 2.), 2. Tannenkopf, Rothenberg, Würtemberg (J. Dechelette, *Manuel d'archéologie...* II, troisième partie, fig. 565, 5.), 3. Koban, Caucase, (J. Dechelette, idem fig. 566, 2.), 4. Mont Lassois (R. Joffroi, *L'oppidum de Vix* Pl. L, 5. str. 53).

veštine. Itifaličnost se javlja i na figurinama drugih plemena i premda je bila popularna u Galiji, bila je u isto vreme raširena u svih primitivnih naroda. Međutim, najmaterijalniji dokaz bio bi oklop, a on nije galski. Zato smo pokušali da na osnovu ovog oklopa potražimo objašnjenje konjanika iz Kladova na drugoj strani.

Oklop od pločica bio je poznat i upotrebljavan na istoku, a naročito u Južnoj Rusiji kod Skita i Sarmata. Ova plemena su u više mahova dolazila u krajeve oko Kladova, i to nas je podstaklo da oklop pomenutog jahača uporedimo s njihovim oklopima.

U slučaju da je reč o Skitima, ova figura bi morala da bude vezana za jedno od dva etnička pomeranja u prvoj polovini poslednjeg milenijuma stare ere. Prvo pomeranje i prodor tzv. trakokimerske kulture u našu zemlju²²⁾ ne dovodi Skite na Balkansko Poluostrvo. Oni dospevaju ovamo tek u V veku i zadržavaju se u Dobrudži koja im po prirodnim uslovima odgovara²³⁾. Protiv Skita govori i jedan

²¹⁾ Couissin P., op. cit. str. 62.

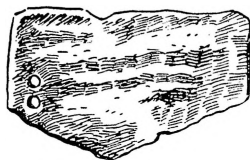
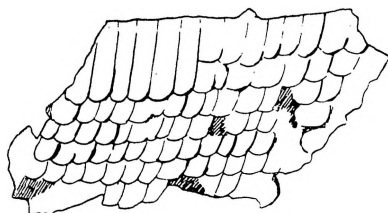
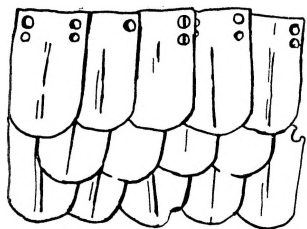
²²⁾ Garašanin D., *Trakokimerski elementi u metalnom dobu Srbije*, Starinar 1954—55.

²³⁾ Fluss M. u Pauly—Wissowa: *Realencyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft*, XV, 2, str. 2363, s. v. Moesia.

drugi, istina ne tako ubedljiv dokaz. To je nepostojanje antičkih izvora, ni likovnih ni pisanih, o skitskom oklopu. Čak i Herodot, kada govori o naoružanju Skita i njihovu odelu, ne pominje nikakav oklop²⁴). Jedino niz nalaza u kurganima Južne Rusije ostataka oklopa od pločica iz skitskog perioda govori u prilog takvoj mogućnosti²⁵) (slika 4).

O oklopu od krljušti kod Sarmata postoji niz izvora i nalaza tako da se o njemu podaci mogu podeliti na dva dela: na arheološki materijal i antičke izvore.

Arheološki materijal je vezan za južnoruske stepe i ostaci oklopa od pločica kako metalnih tako i koštanih poznati su sa više mesta. Oni se javljaju u Prohorovki, sa obe strane srednjeg Dnjepra i u Permu, u Samarjevu²⁶) (slika 5). Na Kubanu i u zapadnoj Ukrajini takođe se pojavljuju²⁷).

Slika 4. Gore: Deo bronzanog oklopa iz Zubova, Kuban, skitska epoha, po Minns-u, *Iranians and Greeks*, Cambridge 1913, fig. 134, str. 231. Dole: Deo gvozdenog oklopa iz Prusija, Zapadna Ukrajina, skitska epoha, po M. Ebertu XIII, Tafel 38c, a.

Slika 5. Ostaci jednog koštanog oklopa iz Samarjeva, Perm, sarmatska epoha, prema Posta Bela, Arch. Stud. II, 1905, str. 363, Tf. 214.

Antički izvori se mogu podeliti na pisane i likovne. O sarmatskom oklopu prvi je pisao Strabon²⁸). On ne pominje krljušti nego samo goveđe kože, ali, govoreći o ostalom oružju, navodi šlemove, štitove dugačka

²⁴) Herodot. VII, 64.

²⁵) Minns E., *Scythians and Greeks*, Cambridge 1913, str. 74; Ebert M., op. cit. XIII, str. 97.

²⁶) Ebert M., op. cit. XIII str. 105; Posta B., *Archaeologische Studien auf dem russischen Boden*, 1915, II, str. 363.

²⁷) Ebert M., op. cit. XIII, str. 109 i 111.

²⁸) Strabon VII, 3, 17.

koplja i mačeve. Takit²⁹⁾ je takođe pisao o sarmatskom oružju i on govori o gvozdenim pločicama i tvrdoj koži od kojih je sastavljen oklop vođa sarmatskog plemena Roksolana. Pausanija³⁰⁾ je pomenuo jedan zavetni oklop u hramu Asklepija u Atini sastavljen od koštanih pločica i opširno je opisao proces pravljenja oklopa od konjskih kopita. Poslednji je pisao o sarmatskim oklopima Amijan Markelin³¹⁾ i njegov opis se ne razlikuje mnogo od predašnjih. On govori o uglačanim, koštanim pločicama od rogova koje su nanizane jedna na drugu i prišivene na platno.

Likovni izvori su mnogobrojni, naročito u Južnoj Rusiji. Tu se nalaze predstave oklopa s krljuštima kako slikane na zidovima grobnica u Kerču³²⁾ (slika 6), tako i na votivnim reljefima³³⁾. Nova helensko-

Slika 6. Predstava Sarmata na konju iz jedne grobnice kod Kerča, po Ašiku Minns E. *Iranians and Greeks*, Cambridge 1913, str. 314, fig. 224.

sarmatska kultura donela je novi vojnički život u Bosforskom kraljevstvu³⁴⁾: i vojska počinje da se naoružava po sarmatskom uzoru.

²⁹⁾ Tacit., *Hist.*, I, 79.

³⁰⁾ Pausanias, loc. cit.

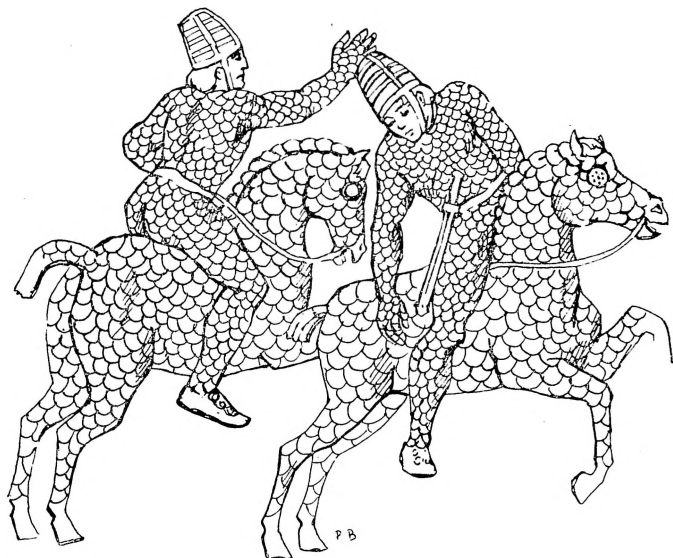
³¹⁾ Amm. Marcellin, loc. cit.

³²⁾ Minns E., op. cit. str. 314; Rostovtzeff M., *Iranians and Greeks in South Russia*, Oxford 1922, str. 160.

³³⁾ Minns E., op. cit. str. 304.

³⁴⁾ Ibidem str. 316; Rostovtzeff M., *Une trouvaille de l'époque greco-sarmate de Kertch*, Monuments Piot, 1923, str. 143.

Nas više interesuje pojava Sarmata u Evropi, tako da su za naše objašnjenje karakterističnije predstave Sarmata s Trajanova stuba u Rimu³⁵⁾ (slika 7). Ovde su oni predstavljeni kao potpuno oklopljeni konjanici pokriveni krljuštima po celom telu izuzev glave i stopala,

Slika 7. Sarmatska konjica sa Trajanova stuba u Rimu po Cichoriusu, *Die Reliefs von Traianssäule I*, Tf. VII, Bild 94.

dok su im konji na isti način bili zaštićeni. Na glavama imaju visoke šlemove i mačeve koji u opštim crtama odgovaraju sarmatskim nalazima u Južnoj Rusiji³⁶⁾. Nemaju štitove, što potvrđuje i Takit u svom opisu borbe Rimljana sa Roksolanimi, i njegovo je tvrđenje mnogo značajnije od Strabonova. K. Cikorijus smatra da su kao modeli ovih sarmatskih konjanika služili zarobljenici³⁷⁾. Mislimo da ovaj karakterističan primer sarmatskih ratnika može da bude inspirisan jedino stvarima viđenim u životu, i zato smatramo autentičnim predstave Sarmata. U potvrdu ovog mišljenja mogu da posluže predstave drugih etničkih tipova koje su sve žive i karakteristične, što je dokaz da je umetnik imao pred očima Rimljane, njihove saveznike i njihove neprijatelje.

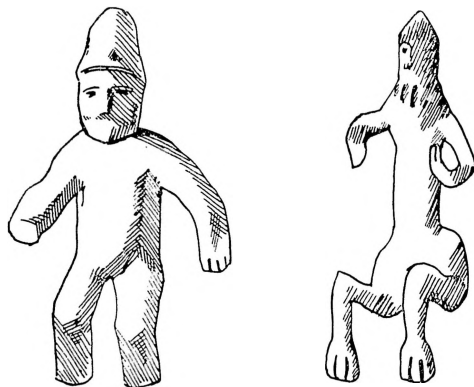
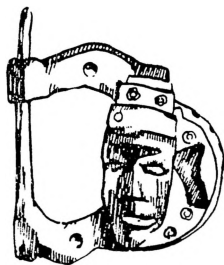
³⁵⁾ Cichorius K., *Die Reliefs von Traianssäule*, Table XXXI i XXXVII; U poslednje vreme je F. Bobu Floresku iznela mišljenje da oklopljeni konjanici sa Trajanova stuba u Rimu nisu Sarmati nego Dačani (*Monumentul de la Adam Klissi*, Bucarest 1959, str. 505—514). Ne bismo mogli da se složimo sa ovim tvrđenjem, jer dokazi koji su izneti (preterana vremenska razlika između Takitova teksta i Dačkih ratova, nepostojanje mongoloidnih crta na licima konjanika, mač koji se drži sa dve a ne sa jednom rukom) nisu od presudnog značaja. Zato i dalje tumačimo konjanike sa oklopima od krljušti kao Sarmate.

³⁶⁾ Ebert M., op. cit. str. 100—101.

³⁷⁾ Cichorius K., op. cit. Textband II, 1896, str. 183.

Ovi podaci o sarmatskom oklopu odgovaraju predstavi našeg konjanika, i na osnovu toga tvrdimo da je na figurini iz Kladova predstavljen sarmatski oklop.

Drugo je pitanje da li je to rad nekog sarmatskog umetnika ili ne. Ranije smo podvukli da se po stilu glava najviše približava keltskoj umetnosti i da su itifalične figurine naročito rasprostranjene u Kelta, ali ipak to ne isključuje mogućnost drukčijeg objašnjenja. U sarmatskoj umetnosti je pretežno vladao životinjski stil, ali se tu i tamo javljaju ljudske figure uglavnom manjih dimenzija na reljefima metalnih ploča i u okrugloj skulpturi od različitih metala i od slonove kosti. One su se verovatno pojavile pod uticajima s juga, iz klasičnih zemalja, tako da se pojedine mitološke teme javljaju kopirane na falerama varvarske izrade³⁸⁾. Naročito je česta pojava malih ljudskih figurina donekle stilizovanih s jasno naznačenim delovima tela i bez stopala u kurganima Južne Rusije³⁹⁾ (slika 8). Jedan nalaz iz Mađarske, iz sarmatskog perioda, još se više približava našem jahaču. To su dve gotovo iste kopče, jedna nađena u Kečket-Ladanjibene-u, druga iz muzeja u Esztergomu, nepoznate provenijencije s ukrašenim u obliku ljudskih glava (slika 9). M. Parducz smatra da je ovde reč o predmetima rimske provincijske izrade⁴⁰⁾, ali uslovi pod kojima je nalaz učinjen to ne potvrđuju⁴¹⁾, dok sama izrada pre može da ukaže na izvestan varvarski koeficijent koji se karakteriše u

Slika 8. Statueta iz Muzeja u Odesi po Posta Bela, Arch. St. II, str. 434, Tf. 244. Desno: Olovna figura iz Armavira, Kuban, prema M. Ebertu Band XIII, Tf. 42d, r.

Slika 9. Dve kopče iz sarmatskog doba u Mađarskoj iz Keckemet-Ladanybene-a i muzeja u Esztergomu (po M. Parducz-u, *Denkmäler der Sarmatenzeit Ungarns*, II, *Archaeologia hungarica* 1944, Budapest Tafel LIII, 13 i 17).

³⁸⁾ Ebert M., op. cit. XII, str. 185.

³⁹⁾ Posta B., op. cit. str. 434.

⁴⁰⁾ Parducz M., *Denkmäler der Sarmatenzeit Ungarns* II, *Archaeologia Hungarica* 1944, str. 65.

⁴¹⁾ Ibidem, str. 62.

grubosti izrade i neveštini modelovanja. Na obema glavama nalazi se stilizovana kapa, koja bi lako mogla da se protumači kao sarmatski šlem kupastog oblika.

Ovi primeri pokazuju da su i Sarmati bili upoznati s oblikovanjem ljudske figure i da su mogli da stvore jahača iz Kladova kao i Kelti. Sitna plastika im je više odgovarala nego monumentalni spomenici, jer su bili nomadsko pleme, stalno u pokretu i pre su mogli da stvore ovog konjanika nego skulpture iz Antremont-a i Nages-a. Pored toga, ako pojava Kelta u Srbiji ne dolazi u pitanje, isti istorijski izvori govore o Sarmatima i njihovim borbama protiv Rimljana od prve pojave Sarmata u Evropi početkom II veka s. e. do njihova mešanja sa germanskim plemenima u ranom Srednjem veku⁴³). Granica je bila stalno nemirna, i naša figura je mogla da dospe u Kladovo, koje je bilo duže vremena na rimskom limesu, pri bilo kom od napada sarmatskih plemena na rimsku teritoriju.

Istorijske prilike u poslednjim vekovima stare i prvom veku nove ere pokazuju da se ne može jednoj strani pridati veći a drugoj manji značaj nego što je ima. Srbija je bila tada stecište raznih političkih i kulturnih uticaja. Iliri, Tračani, Kelti, Dačani i Sarmati pojavljuju se u ovim krajevima i mešaju se, a predmeti njihovih kultura, od kojih svaka ima svoje lokalne specifične crte, ne sačinjavaju jedinstveni zajednički stil nego kulturnu osnovu koja sadrži mešavinu različitih stilova i uticaja⁴³).

Konjanik iz Kladova je tipičan primer takve mešavine. Njegovo lice ima najviše keltskih elemenata, telo sadrži osobine i Ilira, i Kelta i Sarmata u stilizaciji, a oklop je karakterističan za Sarmate. Jedan domaći majstor iz neke od lokalnih radionica najverovatnije severno od Dunava mogao je da sažme sve te različite elemente u svojoj ličnosti i da ih izrazi svojim umetničkim delom. Izvesno nenametljivo poznavanje anatomije koje može da se primeti pri pažljivoj analizi na telu jahača iz Kladova ukazuje na to da su Rimljani prodrli u susedne oblasti.

U nedostatku dublje analize ove kompleksne kulture bez koje se pojedini predmeti ne mogu pripisati više Keltima a manje Dačanima ili Ilirima mi bismo pretpostavili materijalni dokaz stilskom i tvrdili na osnovu oklopa od krljušti koji se od svih ovih plemena pojavljuje samo kod Sarmata, i to kontinuirano od III veka s. e. do V veka n. e., da se u jahaču iz Kladova krije sarmatski konjanik.

Na kraju, od dva sarmatska plemena koja igraju značajnu ulogu na rimskoj granici naš konjanik je pre Roksolana nego Jazig iz više razloga. Kod Takita su teški sarmatski konjanici identifikovani kao Roksolani, pa se na osnovu toga i konjanici sa Trajanova stuba smatraju Roksolanima⁴⁴). U Strabona su takođe opisani Roksolani, i

⁴³) Polybius 26,6; Dio Cassius 54 20, 55 30,71 3,7 ,8, 13—19; Jos. Flavius XII, 4,3; Tacit. *Annal.* XII, 29, 30, *Hist.* I 79, IV 54; Pausanias VIII, 43; Amm. Marcellin XVII 12—13, XIX 11, XXIX 6, XXX 5.

⁴³) Reinecke P., *Antremont und Gundestrup*, Praeh. Zeit. Berlin, 1949—50. str. 365.

⁴⁴) Tacit, *Hist.* I 79, Cichorius K., op. cit. str. 150.

mada on kaže da su i druga plemena tako opremljena, Jazigi ne mogu da dođu u obzir i zbog geografskog položaja koji je orijentisan više ka severu i Mađarskoj⁴⁵). I arheološki materijal govori protiv Jaziga. U Mađarskoj gde su se Jazigi, uglavnom nalazili, postoji i tipičan materijal karakterističan za njih koji se manifestuje u sarmatskoj keramici sa geometriskom ornamentikom, kasnolatenskim fibulama i kratkim jaziškim noževima⁴⁶). Početkom III veka n. e., kada se pretpostavlja pojava Roksolana u Mađarskoj, pojavljuje se u grobovima Sarmata i teško naoružanje⁴⁷).

Beograd.

R. Vasić.

RÉSUMÉ

R. Vasić: LA FIGURINE D'UN CAVALIER SARMATE AU MUSÉE NATIONAL DE BELGRADE

L'auteur parle de la figurine d'un cavalier qui se trouve au Musée national de Belgrade. Il s'agit, sans doute, d'oeuvre d'un artiste barbare, qu'on a datée de l'époque de la Tène et que l'auteur essaie d'identifier se basant sur quelques éléments caractéristiques. D'abord, c'est la tête ovoïde qu'on attribue généralement à l'art primitif, mais il s'approche surtout de l'art celtique. La figure ithyphallique indique le caractère prophylactique de sa fonction. Enfin, la cotte d'écaillés du cavalier par sa forme et sa technique s'approche de l'armure sarmate. Analysant l'origine de cette armure, l'auteur conclue que cette figurine représente un cavalier sarmate, probablement Roxolane. L'oeuvre même appartient à un atelier primitif dans le Nord des Balkans où les influences daces, celtes et sarmates se mêlaient pendant les premiers siècles des ères ancienne et nouvelle, en formant une culture hétérogène.

⁴⁵) Dio Cassius 71, 19; Vulić N., *Jedan upad Sarmata u Meziju*, Glas SKA LXXII, 44, 1907.

⁴⁶) Sarmatski nalazi koji pripadaju Jazigima u Mađarskoj su mnogobrojni (Moči A., *Acta archaeologica ASH*, 1954, str. 122). O sarmatskim nalazima u Banatu v. Simovljević N., *Sarmatski stratum na Crvenki kod Vršca*, Rad vojvodanskih muzeja 1957, str. 57—66.

⁴⁷) Takav je slučaj u Kuškundorožmi (Moči A., op. cit. str. 123).